ניזיל אפיתחא דבי זונות. מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב אל תקרב אל פתח ביתה ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זונות: **כל** העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה. מוכח מדכתיב ללא אלהי אמת והדר כתיב ללא תורה משמע דבריש קאמר אע"פ שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים:

ובגמילות חסדים לא עסק. תימה מאי פריך מנלדקה הלא ג' דברים הם כדאמרינן בסוכה (דף מט:) לדקה לעניים גמילות חסדים בין לעניים בין לעשיריים וי"ל דמ"מ משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת: **אלא** א"כ ממונה עליה בו'. ומסתמא גם משלו היה נותן הרבה: **מעות** של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה. פירש רש"י לשון אחר מעות של סעודת פוריס וקשיא כי לא מצינו בכל התלמוד שמזכיר מעות של סעודת פוריס וגם (ו) שפירש רש"י מעות של פוריס שהפרים הוא לסעודת פוריס שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של לדקה והזכירו לטובה על כך וקשה כי זה חסר מן הספר ושם המלוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של לדקה היה לו לומר וגם לשון ראשון שפירש מגבת פוריס וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פוריס קשה דעיקר מלוה חסר מן הספר לכך נראה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פוריס והיה סבור שהוא של לדקה ונזכר שהם של מגבת פוריס ואפילו הכי לא חזר בעצמו וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של לדקה כלום מפני שלא היה רוצה לגייסם מאחר שקבלם וזיכנם להם ולפי זה עיקר המלוה היא בשעת חלוקה אע"פ שנזכר לא רצה לגייסם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכים של פורים ולשון נתחלפו כמו (ב"ב דף ח.) אויב באויב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח אויב וכך היה סבור שהם של לדקה ונזכר שהם של מעות פוריס: **רבן** של תרסיים אני. פ"ה גרדיים

וכן מוכח כל הסוגיא אבל בסוכה פרק החליל (דף נא:) מונה תרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן ול"ל שלשה מיני תרסיים הם דגרדיים נקראין תרסיים כדמוכח הכא וגם לורפי נחשת נקראים תרסיים כדמוכח בפ' אלו טריפות (חולין דף נז:) דהעלה עליה מעלית של תרסיים והוא עור שמשימין לפניהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא חס מאד והם אותם דפרק החליל (שם דף נא:) שמונה כל האומניות בפני עצמן וגם במגילה פרק בני העיר (דף כו.) מעשה בבית הכנסת של תרסיים כי לורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע פ' המדיר (כתובות דף עז.) דקא חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוציא ועוד יש לומר אחת שכולם נקראו תרסיים כדאמרינן מגילה (דף יג:) בגתן ותרש שני תרסיים היו ומספרים בלשון טורסי: **אתיא** זיבורתא. פי' בקונטרס זיבורא זכר זיבורתא נקבה ול"נ שאין ניכר כ"כ במין קטן בין זכר לנקבה וי"מ שהן שני מינין כמו (חולין דף סב:) תרנגול ותרנגולתא דלגמא: הוגה

דנכים יצריה א"ל אידך ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא כי מטו התם חזינהו [לזונות] איתכנעו מקמייהו א"ל מנא לך הא א"ל [1]מזימה תשמור עלך תבונה תנצרכה א"ל רבנן לרבא מאי מזימה אילימא תורה דכתיב בה [2]זימה ומתרגמינן עצת חטאין וכתיב [3]הפליא עצה הגדיל תושיה אי הכי זימה מבעי ליה ה"ק (ו) מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה ת"ר כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון א"ל ר' אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על דבר אחד אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים א"ל רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה [בלבד] וכדרב הונא דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר [4]וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת [וגו'] מאי ללא אלהי אמת שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה ובגמילות חסדים לא עסק והתניא (ו) רבי אליעזר בן יעקב אומר [5]לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן תרדיון [6]הימנוה הוא דהוה מהימן מיעבד לא עבד והתניא [7]אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים מיעבד עבד [8]כדבעי ליה לא עבד אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו מ"ט תנית ומ"ט גנבת אמר להו אי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומ"ט קרו לך רבי רבן של תרסיים אני אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתיא זיבוריתא אותיבא על דשתיא ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא אמר להו האי דשתיא והאי דערבא א"ל ומ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם [אמרו] ועד האידנא כמה סבי איתרמוס אתרחיש ניסא ההוא יומא אירמס חד סבא ומ"ט קא שבקת עבדך לחירות אמר להו לא היו דברים מעולם קם חד [מינייהו] לאסהודי ביה אתא אליהו אידמי ליה כחד מחשובי דמלכותא א"ל מדאתרחיש ליה ניסא בכולהו בהא נמי אתרחיש ליה ניסא וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי ולא אשגח ביה קם למימר להו הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדודי לבי קיסר ושדרוה על ידיה דההוא גברא אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פרסי אזל ולא אתא אתיוהו לרבי חנינא בן תרדיון אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא אמר להו [5]כאשר צוני ה' אלהי מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל בתו לישב בקובה של זונות עליו לשריפה שהיה הוגה

דנכים יצריה. נשתנו יצרם. אנשי כנסת הגדולה נקשו רחמים ומסר בידם והרגוהו כדאמרי' בד' מיתות בסנהדרין (דף סד.). כלומר ניזיל בההוא שבילא ולא ניזיל אפיתחא דבי זונות שלא ישלוט בנו יצר הרע: **אכנעו זונות מקמייהו.** נכנעו מפניהם לקונמן: **מנא לך הא.** דסמכת אנפשך למיתי הכא ולא מיסתפית מיצר הרע: **זימה ומתרגמי' עצת חטאין.** עצת הוא תרגום של זימה (ב) היא וחטאין הוא תוספת התרגום מפרש שעצה זו רעה היא של חטא. אלמא דזימה היינו לשון עצה ותורה נקראת עצה דכתיב (ישעיה כח) הפליא עצה הגדיל תושיה ומשמע תורה תשמור עליך: **מזימה** (ג). מן הזנות: **תשמור עליך תורה.** דסיפיה דקרא תבונה תנצרכה מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרהור חטא ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה: **על ה' דכריס.** חמש עליות הן שואלין עלי: **כמי שאין לו אלוה.** להגן עליו: ה"ג **מאי ללא** (ד): ר' חנינא בן תרדיון גנאי של לדקה הוה: **מעות של פורים.** שגנזתי מעני העיר לחלק לעניים לסעודת פוריס ותנן (ב"מ דף עח:) אין העני רשאי ליקח מהן לוועה לסנדלו: **נתחלפו לי במעות של לדקה.** וסבור הייתי שהן של לדקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פוריס ואני פרעתי משלי [את] של פוריס. ל"א מעות שלי לסעודת פוריס נתחלפו לי במעות של לדקה וסבור הייתי שהן של לדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של לדקה: **גנבת.** גנב ולסטים היית: **מדהא ליפא.** כשם שאין השני' כי דהא אין שתיהן בחדש אחד כך אין חכירת' כי והאומר לכם עלי שקרן נמלא בדבריו: **מ"ט קרו לך רבי.** הרי עגילה שלישית: **טרסיים.** גרדיים: **קיבורי.** פקעיות לימשיל"ש: **הי דשתיא הי דערבא.** איזה של שתי ואיזה של ערב: **אתא זיבורא.** זכר אותיבא על דערבא: **ואתאי זיבורתא.** נקבה אותיבא על דשתיא. והבין שהוא גם הנעשה (ה) שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר: **לבי אבידן.** בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדבין: **עבדך לחירות.** והן גזרו על כך לפי שהוא דת יהודית: **אידמי ליה.** לההוא גברא: **כישותיה הוא דקא אחוי.** רשעך תראה ותודיע שרשע אתה והוא יגלה ע"י גם: **הוה כתיבא ההוא (יומא) איגריתא.** דבעו חשודי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן שדרוה ההוא שעתא בידיה דההוא גברא: **פתקיה.** אליהו וזרקו ד' מאה פרסי למען לא ישוב [עוד לביתו] כמו (ר"ה דף כה.) שקל קלא פתק ביה: **עליו לשריפה.** למה נענש כך לפי שהיה הוגה את השם באותיותיו דוגמו בארבעים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ: להתלמד

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה ח סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ז:

רבינו חננאל

בהאי דמיפצלא בבי זונות וניכפייה ליצרין ונקבל אגרא שנא' מזמה תשמור עליך מדבר זמה התורה תשמור עליך אבל עבודת כוכבים נכיס יצריה: ת"ר כשנתפסו ר' אלעזר בן פרטא ור' חנניה בן תרדיון למינות אמר ר' אלעזר בן פרטא לר' חנניה אשריך שנתפשת על דבר אחד אוי לי שנתפשתי על ה' דברים השיבו אתה נתפשת על ה' דברים ואתה ניצול שאתה נתעסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני נתעסקתי בתורה בלבד וכדרב דאמר כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהן מורה וללא תורה ו) מאי ללא תורה כל העוסק בתורה בלבד ואינו מתעסק במצות וגם להוציא הדין לאמיתו וההוראה כתקנה כאילו גם תורה אין לו: ומקש' ורבי חנניה בן תרדיון לא נתעסק בג"ח והתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אל יתן אדם מעותיו בקופה אלא אם כן ממונה עליה כר' חנניה בן תרדיון ופרקינן אין ודאי הימוני הוה מהימן ואע"ג דהוה עביד חסדים כדתניא מעות של פורים נתחלפו לו במעות של צדקה וחילקם לעניים ונתן אחרים למעות פורים כמו שהיה ראוי לאדם עשיר כמותו לעשות לא עשה. אתיהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו לו מאי טעמא תנית וגנבת. כלומר חכם שונה וגנב. אמר להו דרך בני ישראל או סופר או בעל סייף שניהם באיש אחד אין נמצאין וכיון שאני בעל סייף (גם) איני חכם שונה אמרו לו והלא קוראין אותך רבי אמר להן גדול שבאורגים אני ולפיכך קורין אותי רבי של אורגים הביאו לפניו שתי פקעיות של מטוה אמרו לו איזו של שתי ואיזו של ערב נעשה לו נס ופרחה וישבה לה זיבורית נקבה על פקעת דערבא וזיבורא על של שתי אמר הא דשתיא הא דערבא: בי אבידן. פי' לשכה בבית עבודת כוכבים שלהן ומתקבצין שם כל בעלי חכמה ודנין בדברי חכמה עוד אמרו לו למה שיחררת עבדך בדתן של ישראל. פי' פתקוהו בד' מאה פרסי שדרוהו פרונונקא במקום רחוק ת' פרסי. אתיהו לר' חנניה בן תרדיון אמרו ליה אמאי עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי גזרו עליו שריפה

ו) גי' לדמיו הי' מאי ללא תורה ופשר שכן הי' ג"כ גי' רש"י ומנו שהגיה הכ"מ ומתנס מדברי התוס' גראה דגרסו כגי' דילן ודו"ק.

מסורת הש"ס

ה) ב"ב יב:, ב) (גי' יעב"ץ הימוני), ג) [לקמן יח.], ד) [כתובות סו.],

תורה אור השלם

1. מְזִמָּה תִשְׁמֹר עָלֶיךָ תְּבוּנָה תְנַצְּרֶכָּה:
משלי ב יא
2. עֲרוּת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הוּא:
ויקרא יח יז
3. גֹּם זֹאת מֵעִם יְיָ צְבָאוֹת יָצְאָה הַפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה:
ישעיהו כח כט
4. וְיָמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לְלֹא אֱלֹהֵי אֱמֶת וּלְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וּלְלֹא תוֹרָה:
דברי הימים ב טו ג
5. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
דברים ד ה

הגהות הב"ח

(א) נמ' ה"ק מזמה מדבר זימה: (ב) רש"י ד"ה זימה וכו' של זימה ומתוגמין הוא מוספת שהתרגום כל"ל ומיכת היא נמחק: (ג) ד"ה מזימה מדבר זימה מן הזנות: (ד) ד"ה ה"ג מאי ללא תורה הס"ד: (ה) ד"ה ואתא וכו' הנעשה לו שהשתי: (ו) תוס' ד"ה מעות וכו' וגם מה שפי' רש"י:

לעזי רש"י

לימשיל"ש [לימרישיל"ש]. פקעות (של חוט).

מוסף רש"י

מעות של פורים. שהנחתים לסעודת פוריס, נתחלפו לי. וחלקתים לעניים וסבור הייתי שארנקי של לדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של לדקה (לקמן יח.). **טרסיים.** אורגים (נדר נב.).

להתלמד עבד כדתניא כו'. ומיהו הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כמוט השערה (יבמות דף קכא:) ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב וקרא דלא תלמד לעשות במילי אחריתא מוקמה כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (דף פח.) ודומות לורת לבנה דר"ג (ר"ה דף כד.): **בקובה.** אהל זוגות כדכתיב (במדבר כה) אל הקובה: **דקדקה.** לפסוע פסיעות נאות וכתיב (תהלים מה) כל כבודה בת מלך פנימה: **שאדם דם בעקביו.** דקדוק פסיעות כי הכא. ל"א שאדם דורסן ברגליו שאין חשובין בעייני כלום: **על כל דרכי.** אפילו דקדוק פסיעות: **שאתה יושב ועוסק בתורה.** והם גזרו על כך: **דבר של טעם.** שהחריבה את ביתו והרגה את חסידיו ועדיין קיימת: **כלום מעשה בא לידך.** ואשמע אין היית נוהג: **מעות של פורים.** שהנתנים לסעודת פורים נתחלפו לי וחלקתים לעניים וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה: **מחלקך יהא חלקי.** הואיל והיית ותכן בממונך: **ארחך בכך.** כלומר זו היא שכרה של תורה: **קלצטוירי.** ממונה עליו: **פרקצא.** תרי וקב חצי קמח דינרי זהובים: **נקט נפשיה לחד פרשא.** התקין עייניי לבושו לאחד מן הפרשים: **דשתנא אנא.** דרך נשים לי: **מחרחנא מרתח.** כלומר אמתין לך עד שיפסוק ליך ודוגמתו בב"ק בפרק מרובה (דף פ:) מאן תרח נתרח שמואל: **פלגא פלח.** את השלטון בכל עת שיעליל עליך פייסהו בממון: **וכי שלמי.** כשיכלו הדינרין ממאי פלחנא:

מי

הוגה את השם באותיותיו והיכי עביד הכי [6] והתנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא [7] האומר אין תורה מן השמים ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו להתלמד עבד [8] כדתניא [1] לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות אלא מאי טעמא אענש משום הוגה את השם בפרהסיא [דהוי] ועל אשתו להריגה דלא מיחה ביה מכאן אמרו [9] כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו ועל בתו לישב בקובה של זונות דאמר ר' יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [2] עון עקבי יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו שלשתן צדקו עליהם את הדין הוא אמר [3] הצור תמים פעלו [וגו'] ואשתו אמרה [3] אל אמונה ואין עול בתו אמרה [4] גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי וגו' אמר רבי [כמה] גדולים צדיקים הללו שנזדמנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חנינא אחי [7] (אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים] וספר [6] מונח לך בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש אמר לו רבי [9] מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך [10] אמר לו [11] מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה של ס"ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להן [12] גליון נשרפין ואותיות פורחות אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצטוירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטוירי [13] מזומנין הן לחיי העולם הבא [14] בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חנינא בן תרדיון הואי אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזל אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא אזל נקט נפשיה כחד פרשא אמר לה השמיעני לי אמרה ליה [15] דשתנא אנא אמר לה מתרחנא [16] מרתח אמרה לו נפישין טובא [17] (ואיכא טובא הכא) דשפירן מינאי אמר ש"מ לא עבדה איסורא כל דאתי אמרה ליה הכי אזל לגבי שומר דידה א"ל הבה [18] ניהלה אמר ליה מיסתפינא ממלכותא אמר ליה שקול תרקבא דדינרא פלגא פלח ופלגא להוי לך א"ל וכי שלמי מאי איעביד א"ל אימא אלהא דמאיר עננו ומתצלת א"ל

ומי

הוגה השם. פ"ה שדורסו במ"ב אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ ורוב העולם מפרשים שהיה קורא בפי' אותיות של שם המיוחד [8] באותיות של שאר התיבות וזה אין לעשות כדאמר בפסחים ס"פ אלו עוברין (דף נ.) לא כשאני נכתב אני נקרא אני נכתב בי"ה ונקרא בא"ד ונראה לר"י שאין להזכיר אף אותיות י"ה כמו שרגילין העולם שהרי י"ה הוא שם המיוחד ועוד נראה להר"ר אלחנן כי גם אין להזכיר א"ד מאדני דהא א"ד מאדני י"ה מהשם אין נמחקין ש"ד משדי ל"ב מלבאות נמחקין וכן הגירסא (שבועות לה: ושם לה.) בפירוש ר"ח משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו נראה לר"י להתיר דכיון דלא נמצא בכתוב דמה שהוא נמצא כתוב בספרים יש לומר שהסופרים כתבוהו כן ולא נתכוונו להזכיר את השם (ועי' תוס' סוכה דף ה. ד"ה יו"ד): **להתלמד עבד.** פ"ה ומיהו הקב"ה מדקדק כו' ונראה שלא היה כתוב בספרו אלא מאי טעמא איענש הוגה בפרהסיא היה ולכך הוצרך לתת טעם אחר: **מה אתה רואה.** שהיה נראה בעייניהם שהיה לו לרלות שום דבר תימה או מלאכים או דבר אחר א"נ בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו: **ואל יחבל עצמו.** תור"ת דהיכא שרלאים פן יעבירוס עובדי כוכבים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לתבל בעצמו כי ההיא דגיטין (דף מ:) גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם ליס (וע"ע תוס' גיטין דף מ: ד"ה קפלו): **וכי שלמי מאי איעביד.** י"מ שהיה נותן להשלטון מס מן הזונות למספר גולגלותם ולכך היה שואל כי שלמי מה אעשה כי איך אתן מס העולה למספרס וכן יש לפרש בריש פירקא (לעיל דף ב:) שווקים להושיב בהם זונות וליטול מס מהם אבל רש"י פירש שכל שעה שיעלילו עליו שישחדם בממון זה:

שלא

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה [ון] ח:
ב [מיי' פ"ו מהל' דעות הל' ז סו"ע י"ד סי' קנו סעיף ח בהגה]:

רבינו חננאל

בעונש שהיה הוגה את השם באותיותיו בפרהסיא. שכל ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב ואע"ג דהוא להתלמד עבד וכתיב לא תלמד לעשות אבל אחה למד להבין ולהורות הוה ליה להגות בצינעה. וגזרו על אשתו הריגה נענשה משום דלא מחיא ביה שכל מי שיש בידו למחות ואינו ממחה נתפש. ונענשה בתו לישב בקובה דא"ר יוחנן פעם אחת עברה בין גדולי רומי ואמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דיקדקה בפסיעותיה והיינו דכתיב עון עקבי יסובני עון שאדם דש בעקביו סובבין אותו ליום הדין. בשעת הוצאתן פתחו [כל] א' ואמ' הוא אמר הצור תמים פעלו וגו' אשתו אמרה אל אמונה ואין עול בתו אמרה גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי (איש) [בני] האדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: כרכוהו בס"ת שהיה קורא בו והקיפוהו חבילי זמורות והציתו בהן את האור כו': ברוריה דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חנניא בן תרדיון הואי אמ' ליה לבעלה זילא בי מילתא דיתבה אחתי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזיל. פי' דישתנא נידה: נפיש טובא כלומר הדם שותת ויורד עליה הרבה ואינה יכולה ליטהר כו' עד

מסורת הש"ס

ו) סנהדרין ל., ב) לקמן מג: שבת עח. ר"ה כד: סנהדרין סח., ג) שבת נד: ע"ש, ד) [בע"י ליתא], ה) [בע"י אותא ח"ל ר' מנינא], ו) [לעיל ח:], ז) [בע"י ח"ל רבי], ח) [בע"י ליתא גולין], ט) [עי' תוס' כתובות קג: ד"ה מזומן], י) [לעיל י: ח.], כ) [לקמן כד: שבת קי.], ל) [ל"ל מתרח וכע"י ליתא ועי' בערוך ערך תרח], מ) ס"א ל"ג, נ) [כדפו"י ויסלי וכ"ה יעב"ץ], ס) ל"ל כאותיות [וכ"ה מהריטב"ץ],

תורה אור השלם

1. כִּי אַתָּה בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט
2. לָמָּה אֵירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עֲקֵבַי יְסוֹבְּנִי: תהלים מט ו
3. הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: דברים לב ד
4. גָּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקוחוֹת עַל כָּל דַּרְכֵי בְנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו: ירמיהו לב יט

הגהות הב"ח

(מ) גמ' וספר תורה מונח לך במיקן:

מוסף רש"י

ואין תחיית המתים מן התורה. שפופר במדרשים דדרשינן בגמרא מניין לתחיית המתים מן התורה, ואפילו יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיא גאורייתא כופר הוא הואיל ועוקר שם תחיית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא, הלכך כופר גמור הוא (סנהדרין צ. ועי"ש בגליון בשם ב"ש שאין זה מדברי רש"י). כלומר להבין ולהורות. כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הגויים (דברים יח ט) אי: שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נגיא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף (שבת עה.). דשתנא. טוריקון ד' דרך ש' נשים (לקמן כד:).

שלא יתחשב עמהם. פרש"י לחזקס לצור על העיר והר"ר אלחנן פירש להיות ממספר אנשי הלבא של עובדי כוכבים: **שמזבלין** שם. פ"ה לשון יזבלני אישי ורבינו תם פירש מזבלין מזבחים ולשון גמלי נקט וכן משמע בירושלמי פרק הרואה ראה מקום שמזבלין שם לעבודת כוכבים אומר זובח לאלהים יחרם:

מאי בינייהו. תימה טובא איכא בינייהו דר"מ דוקא אמר מפני שמזבלין הא אין מזבלין שם ברי ורבנן אסרי אף במקום שאין מזבלין ורבא לפרש דהכי פריך במקום שמזבלין מאי בינייהו הא ודאי אף במקום שמזבלין פליג מדהזכירו חכמים בדבריהם מקום שמזבלין דאי ל"פ במקום שמזבלין לא היה להם להזכיר אלא מה שהוסיפו על ר"מ ולומר אף במקום שאין מזבלין אסור ועוד יש לפרש מאי בינייהו בין מקום שמזבלין למקום שאין מזבלין לרבנן דאסרי בתרוייהו ומסיק נשא ונתן איכא בינייהו: אשרי

ומי יימר דהכי איכא [א"ל השתא חזית] הוו הנהו כלבי דהוו קא אכלי אינשי שקל קלא שדא בהו הוו קאתו למיכליה אמר [6]אלהא דמאיר ענני שבקוה ויהבה ליה לסוף אשתמע מילתא בי מלכא אתיוה אסקוה לזקיפה אמר אלהא דמאיר ענני אחתוה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה אתו חקקו לדמותיה דר' מאיר אפיתחא דרומי אמרי כל דחזי לפרצופא הדין לייתיה יומא חדא חזיוהי רהט אבתריה רהט מקמייהו על לבי זונות איכא דאמרי בשולי עובדי כוכבים חזא טמש בהא ומתק בהא איכא דאמרי אתא אליהו אדמי להו כזונה ברכתיה אמרי חס ושלום אי ר' מאיר הוה לא הוה עביד הכי קם ערק אתא לבבל איכא דאמרי מהאי מעשה ואיכא דאמרי ממעשה דברוריא: תנו רבנן [6]ההולך לאיצטדינין ולכרקום וראה שם את הנחשים ואת החברין בוקין ומוקין ומוליון ולוליון בלורין סלגורין הרי זה מושב לצים ועליהם הכתוב אומר [1]אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה' חפצו הא למדת שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה ורמינהי [2][הולכין] לאיצטדינין מותר מפני שצווח ומציל ולכרקום מותר מפני ישוב מדינה ובלבד שלא יתחשב עמהם ואם נתחשב עמהם אסור קשיא איצטדינין אאיצטדינין קשיא כרקום אכרקום בשלמא כרקום אכרקום ל"ק כאן במתחשב עמהן כאן בשאין מתחשב עמהן אלא איצטדינין אאיצטדינין קשיא תנאי היא [דתניא] אין הולכין לאיצטדינין מפני [6] מושב לצים ור' נתן מתיר מפני שני דברים אחד מפני שצווח ומציל ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה תנו רבנן אין הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות מפני שמזבלין שם זיבול לעבודת כוכבים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מקום שמזבלין אסור מפני חשד עבודת כוכבים ומקום שאין מזבלין שם אסור מפני מושב לצים מאי בינייהו אמר ר' חנינא מסורא [3]נשא ונתן איכא בינייהו דרש ר' שמעון בן פזי מאי דכתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב וכי מאחר שלא הלך היכן עמד ומאחר שלא עמד היכן ישב ומאחר שלא ישב היכן לץ [אלא] לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב ואם ישב סופו ללוץ ואם לץ עליו הכתוב אומר [2]אם חכמת חכמת לך [7](ואם לצת) לבדך תשא א"ר [8](אליעזר) כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר [3]ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם אמר להו רבא לרבנן במטותא [9]בעינא מינייכו דלא תתלוצצו דלא ליתו עלייכו יסורין אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין שנאמר [4]משך ידו את לוצצים אמר רבי שמעון בן לקיש כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר [5]זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר [6]יום עברה היום ההוא אמר ר' אושעיא [7]כל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר יום עברה היום ההוא אמר רבי [8]חנילאי בר חנילאי כל המתלוצץ גורם כלייה לעולם שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם [כי] כלה ונחרצה שמעתי אמר רבי [9](אליעזר) קשה היא שתחילת' יסורין וסופו כלייה דרש ר' שמעון בן פזי [10]אשרי האיש אשר לא הלך[10] [6] לטרטיאות ולקרקסיאות של עובדי כוכבים ובדרך חטאים לא עמד זה שלא עמד בקנגיון ובמושב לצים לא ישב שלא ישב בתחבולות שמא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לטרטיאות ולקרקסיאות ולא עמדתי בקנגיון [6]אלך ואתגרה בשינה ת"ל ובתורתו יהגה יומם ולילה אמר רב שמואל [7]בר נחמני א"ר יונתן אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים זה אברהם

מי יימר. שאמת אתך שאנגל בתפלה זו: **שקל קלא.** פיסת רגגים: **אייסוה.** לשומר: **אסקוה לזקיפה.** לתליה. זקיפה פורק"א שגולגין בה: **מאי האי.** דלא מציא למיזקפה: **אתא לבי זונות.** כדי שיאמרו לא הוא דאיהו לא הוה עייל: **טמש בהא ומתק בהא.** עבל אתת מאלבעותיו ומצץ את מבילתה: **ברכתיה.** מיבקתו כאילו היה רגיל אצלה: **איכא דאמרי משום האי מעשה.** ערק: **ואיכא דאמרי משום מעשה דברוריא.** שפעם אחת ליגלגה על שאמרו חכמים (קדושין דף פ:) נשים דעתן קלות הן עלייהו ואמר לה מיין סופך להודות לדבריהם ולזה לאחד מתלמידיו לנסותה לדבר עבירה והפליר בה ימים רבים עד שנתרלית וכשנודע לה תנקה עצמה וערק רבי מאיר מחמת כסופא: **לאילעדיין.** מקום שמנגחין את השור: **ולכרקום.** מצור ועושין שם שמוק ולילנות: **אם הנחשים.** מנחשים ומכשפים: **ואם החברים.** לוחשי נחשים: **בוקיון מוקיון לוליון סלגריון.** כולן מיני ליצנים הן: **הא למדת.** מדסמיך ליה כי אם בתורת וגו' מכלל דלאזל להכי לאו בתורת ה' חפצו: **שצווח ומציל.** אם רואה שיגיעו שם יהודי לוענק ומתחנן להם ומצילו: **מפני ישוב מדינה.** ישראל הבריח נאותה העיר שזה מבקש בני (ג) [ישוב] הכרקום להצילם: **שלא יתחשב עמהם.** לחזק עובדי כוכבים ולעשות עמהם מצור: **שמעיד עדות אשה.** אם רואה מבירו ישראל נהרג שם מעיד באשתו ומשיאה: **שמזבלים שם.** מסדרין ערכי עבודת כוכבים להתנדב לה. מזבלין לשון יזבלני אישי (בראשית ל) ענין חנייה של חיבור ואסיפה אמייסנ"ר בלע"ז: **מפני חשד עבודת כוכבים.** שלא יחשדוהו [בחזקת זיבול לעבודת כוכבים]: **מאי בינייהו.** לר"מ ומי כולהו אסירי הא לר' מאיר כולהו בחזקת זיבול לעבודת כוכבים עיבוד: **נשא ונתן.** לר"מ נשא ונתן (לעבודת כוכבים) אסור דהא מפני שמזבלין לעבודת כוכבים סתמא קאמר וסבר דולמי מזבלין לעבודת כוכבים שם ואיכא למיחש לדמי עבודת כוכבים בידו יקונין מישראל זה לזורך עבודת כוכבים ורבנן [דמפרשי] משום חשד ליצנות (ד) ולמילי אחריני לא חייסי נשא ונתן מותר דלא חייסינן לדמי עבודת כוכבים: **אם הלך סופו לעמוד.** הלך משמע בהעברה בעלמא סופו לעמוד ולהתעכב ביניהם מעט וה"ק אשרי שלא הלך ומתוך שלא הלך לא עמד ומתוך שלא עמד לא ישב הא אם הלך סופו לעמוד כו': **אל תתלוננו פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי: מוסריכם.** יסוריכם: **משך.** הקב"ה: **ידו.** הפותח ידו לזון את הכל מושכה מן הלוגלין: **יום עברה היום ההוא.** ביום הדין משמעי קרא שנידונין עובדי כוכבים לגיהנם: **לטרטיאות.** פלטין וכל דבריהן כשהן נאספין לשחוק ולצון: **קינגון.** לידת חיה על ידי כלבים וכל מעשיהם לשם שחוק ושמחה. דוגמתו בשמיטת חולין (דף פ:) וכי משה קינגי הוה: (ד) **למד** לא גרסינן הכא אברהם

(ג) נראה דל"ל מקום שמזבלין אסור משום חשד עבודת כוכבים ומקום שאין מזבלין אסור משום חשד לגים.

(ד) [ותוספתא פ"ב ה"כ], (ב) [תוספתא שם], (ג) [ועיל ז:], (ד) [ל"ל ולמתן], (ה) [ל"ל אלעזר], (ו) [בע"י ליתא וכן בברכות לה: וביומא עב: ליתא אלא בעיא ועי' סנהדרין נ:], (ז) [ב"י: עמ: ע"ש], (ח) ס"א תנחום, (ט) [ל"ל אלעזר], (י) [ל"ל מאי דכתיב אשרי וכו' כ"א בע"ז], (כ) [כס"א וסוף: בעמ' הבעים זה אלא הלך], (ל) [לקמן יט: ע"ש], (מ) [גי' ע"י אר"ש בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב], (נ) הש"א מ"ז, (ס) [וליגנות הש"ש], (ע) [נדפיו"י הגי' למדת וז"ל הא למדת],

תורה אור השלם

1. אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב: כִּי אִם בְּתוֹרַת יְהוָה חֶפְצוֹ וּבְתֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה:
תהלים א א-ב
2. אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָּךְ וְלֵצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא:
משלי ט יב
3. וְעַתָּה אַל תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן יֶחֱזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם כִּי כָלָה וְנֶחֱרָצָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת אֲדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת עַל כָּל הָאָרֶץ:
ישעיהו כח כב
4. יוֹם מְלֹבְנוֹ הֶחֱלוּ שָׂרִים חֲמַת מַיִן מָשַׁךְ יָדוֹ אֶת לֹצְצִים: הושע ז ה
5. זַד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן:
משלי כא כד
6. יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:
צפניה א טו

גליון הש"ם

גמ' אלהא דמאיר ענני. עי' מ"ש הרמ"ע בנמאמר מיקוד הדין סוף מ"ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתניא אין הולכין לאיצטדינין (מפני שהן מושב לצים) תא"מ וכ"ב מ"א מפני שהן שופכי דמים: (ב) שם אסר לא הלך זה שלא הלך לערטיאות וכו' לא יסב זה שלא: (ג) רש"י ד"ה מפני וכו' בני ישובי הכרכים:

לעזי רש"י

פורק"א [פורי"ש]. קלשון, עץ תלייה. אמיישנ"ר. להרכיב לאחד.

אברהם אבינו. בימי דור הפלגה היה בסוף ימי פלג נפלגה הארץ כדתניא בסדר עולם פ"ר יוסי נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג ופ"ת בתחילת ימיו כו' ופלג ראה את אברהם כמה שנים דהא לקל"ל דפלג נולד אברהם ומיה פלג אחר כך כמה שנים: **במושב אנשי פלשתים.** כשגר בייהם בכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתים [בראשית כא]: **כשהוא אים.** כשהוא בחור בכחו. כלומר ממהר להכיר בוראו קודם ימי הזקנה: **לאים.** גבור: **ולא בשכר מצותיו.** שעובד את יוצרו מאהבת שמו ומאהבת מצות פיו ולא לשם קיבול שכר: **על מנת שלא לקבל פרס.** יהי נא עמו לומר אפילו אין סופי לקבל שכר אוהב אני את בוראי ואפץ במצותיו: **ממקום שלבו חפץ.** לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על תאותו: **אפצו.** נאותו שאדם חפץ מדלא כתיב חפץ: **פסקי סידרא.** פרשיות של מקרא: **סליק סיפרא.** סיימו את אחד מן הספרים: **חיליס.** ספר תהלים: **עושה לו חפציו.** הכי קאמר קרא כי אם בתורת ה' עושה חפציו: **נקראת על שמו.** של [אותו] תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם: **ילמד אדם.** מרבו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו: **ואח"כ יהגה.** יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתרץ ובראשונה לא יעשה כן שמא יבטל והרב לא ימצא לו כל שעה ועוד לאחר ששנה הרבה הוא מתייאש בתלמודו ומתרץ לעצמו דבר הקשה וה"ג אמרינן בברוראה (ברכות דף סג:) הסכת הם ואח"כ כתת ומיימינן להא דרבא התם: **דלא ידע מאי קאמר.** שאין רבו יודע לפרש לו כלום: **גרסה.** לשון גרס וכרמל (ויקרא ג) שלא היה טומן הדק אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע [לגורך] מאכל: **גרסה נפשי לתאבה.** מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת אע"פ שאיני טומנה הדק ליכנס בעומקה: **כתיב על גפי.** בתורה משמעי. שלחה נערותיה תקרא) תלמידים העוסקין בה. על גפי משמע כעל כנפים מושב שאינו קבוע: **וכתיב.** קרא אחרינא על כסא מקום כבוד קבוע כמו רק הכסא אגדל ממך (בראשית מא). ל"א בתחילה על גפי יחידי בלא תלמידים כמו אם בגפו יבא): **בראש מרומים.** מסתלק במחבואות: **ולבסוף עלי דרך.** מורה הוראה לעין כל: **בורך.** מים מכונסין וטופן כלים: **באדרך.** מים חיים ואין פוסקין: **תבילות.** (ז) דגרים הרבה [יחד אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח: **על יד.** מעט]: **יחרוך.** נוטריקון יחיה ויאריך: **לייד הרמאי.** שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסות הרבה והוא משכח ומקצר ימיו דכתיב (דברים ג) כי הוא חייך ואורך ימיך: **ורב ששת אמר לייד הרמאי הוא יחרוך.** בלשון (שבת דף כ:) איחרוכי איחרוך. כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול. כל מי שלומד וגורס מעט מעט ומחזר עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו ואח"כ חוזר ולומד תלמודו מתקיים וקרא אתמוהי מתמה וכי לא יחרוך מי שלידו רמייה: **כנפיה.** שלא תברח: **שתול.** נעקר מכאן ונחזר ונשתל במקום אחר: **נטוע.** מעיקרו ולא זז משם לעולם. כלומר כעץ שתול יעשה תלמיד [את] עצמו ליכך ולגמוד מכל האדם ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד: **סברא.** לגמוד חריפות וחידוד הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד: דלא

אשרי איש ולא אשרי אשה. אבל לעיל גבי אשרי האיש לא דייק הכי דאיש משמע למעוטי אשה והאיש משמע למעוטי איש אחר: **על** מנת לקבל פרס. פי' בתוספא אם לא תבא שאילתו כמו שעושין עובדי כוכבים אבל אם אינו תוכא דמי להא דאמרינן בפ"ק דב"ב (דף י:) ובפ"ק דפסחים (דף ח.) ובר"ה (דף ז.) דתניא אבא זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה לדיק גמור[מ]:

אמר רבא אמר רב סחורה. משמע שרב סחורה רבו מובהק היה שהרי בכמה מקומות מצינו שאמר הרבה דברים משמו והא דאמר סוף אלו מציאות (ב"מ דף לג.) אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה דאסברא לי זוהמא ליסטרון התם אית דגרסי רבה ואית דגרסי רבא וה"פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין בו כ"כ דבר חידוש אני חייב לקרוא עליו[ז]:

אנא עבידתה. בדל"ת פירוש עשיתיה ומה שלא אמר קיימתיה שאין לשון קיום שייך אלא בדבר מצוה כי ההיא דסוף במה מדליקין (שבת דף לד.) גבי עשרתם ערבתם הדליקו את הנר וקא אמר דלריך למימרינהו בגיחותא כי היכי דליקבלו מייה וקאמר אנא לא שמענא וקיימתיה מסברא ויש גורסים עבריתה בר"ש ולא נהילא דא"כ בא לסתור ולהתפאר שעבר על דברי חכמים:

ישלש

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר [1]הבה נבנה לנו עיר ובדרך חטאים לא עמד שלא עמד בעמידת סדום שחטאים היו שנאמר [2]ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד ובמושב לצים לא ישב שלא ישב במושב אנשי פלשתים מפני שלצנים היו שנאמר [3]ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו [4]אשרי איש ירא [את] ה' אשרי איש ולא אשרי אשה א"ר עמרם אמר רב אשרי מי שעושה תשובה [5]כשהוא איש ר' יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש במצותיו חפץ מאד אר"א במצותיו ולא בשכר מצותיו והיינו [6]דתנן הוא היה אומר [7]אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס כי אם בתורת ה' חפצו [8]א"ר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנאמר [9]כי אם בתורת ה' חפצו לוי ור"ש ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא סליק ספרא לוי אמר לייתו [לן] משלי ר"ש ברבי אמר לייתו [לן] תילים כפייה ללוי ואייתו תילים כי מטו הכא כי אם בתורת ה' חפצו פריש רבי ואמר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ אמר לוי רבי נתת [10]לנו רשות לעמוד אמר ר' אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף [7]נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה [8]ואמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה שנאמר בתורת ה' והדר ובתורתו יהגה ואמר רבא לעולם ליגרים אינייש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר [9]גרסה נפשי לתאבה גרסה כתיב ולא כתיב טחנה [10]רבא רמי כתיב [7]על גפי וכתיב [8]על כסא [9]בתחילה על גפי ולבסוף על כסא כתיב [9]בראש מרומים וכתיב עלי דרך בתחילה בראש מרומים ולבסוף עלי דרך עולא רמי כתיב [10]שתה מים מבורך וכתיב ונוזלים מתוך בארך בתחילה שתה מבורך ולבסוף ונוזלים מתוך בארך [11]אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא מאי דכתיב [11]הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובץ על יד ירבה אמר רבא אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבידתה וקיים בידי [12]אמר רב שיזבי משמיה דר"א בן עזריה מאי דכתיב [12]לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך [13]כי אתא רב דימי אמר משל לאדם שצד צפרין אם משבר כנפיה של ראשונה כולם מתקיימות בידו ואם לאו אין מתקיימות בידו [13]והיה כעץ שתול על פלגי מים אמרי דבי ר' ינאי כעץ שתול ולא כעץ נטוע כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם אמר להו רב חסדא לרבנן בעינא דאימא לכו מלתא ומסתפינא דשבקיתו לי ואזליתו כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם שבקוהו ואזול קמיה [13]דרבא אמר להו הני מילי סברא אבל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי דלא

מסורת הש"ס

מ) תוס' פ"ח מ"ג, ב) ר"ח מגיה, ג) [ל"ל לו], ד) [קדושין נב:], ה) [נכרכות סב:], ו) [סנהדרין לח. ע"ש], ז) [עירובין נד:], ח) שם, ט) שם, י) [ל"ל דרכה], כ) [מגלי טז], ל) [שמות כח], מ) [ועי' תוס' פסחים ח: ד"ה שחבה ומוס' ר"ה ד. ד"ה בשביל], נ) [וע"ע תוס' יבמות קו. ד"ה רבא ותוס' סנהדרין מע: ד"ה אמר].

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמְרוּ הָבָה נִבְנֶה לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָּנוּ שֵׁם פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ: בראשית יא ד
2. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד: בראשית יג יג
3. וַיְהִי כְּטוֹב לִבָּם וַיֹּאמְרוּ קְרָא לְשִׁמְשׁוֹן וְיַשְׂחֵק לָנוּ וַיִּקְרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית הָאֲסוּרִים וַיְצַחֵק לִפְנֵיהֶם וַיַּעֲמִידוּהוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים: שופטים טז כה
4. הֲלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א
5. כִּי אִם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה: תהלים א ב
6. גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ בְכָל עֵת: תהלים קיט כ
7. שְׁלֹחָה נְעָרֹתֶיהָ תִּקְרָא עַל גַּפֵּי מְרֹמֵי קָרֶת: משלי ט ג
8. וְיָשְׁבָה לְפֶתַח בֵּיתָהּ עַל כִּסֵּא מְרֹמֵי קָרֶת: משלי ט יד
9. בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים עֲלֵי דֶרֶךְ בֵּית נְתִיבוֹת נִצָּבָה: משלי ח ב
10. שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֶרֶךָ: משלי ה טו
11. הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט וְקֹבֵץ עַל יָד יַרְבֶּה: משלי יג יא
12. לֹא יַחֲרֹךְ רַמִּיָּה צֵידוֹ וְהוֹן אָדָם יְקַר חָרוּץ: משלי יב כז
13. וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ: תהלים א ג

מוסף רש"י

על מנת לקבל פרס. לשון ערך. כמו בערכך ומתרגמינן בפוסקיה כו' שלא תאמר אקיים מצות בורלי כדי שיפקיד לי כל נכסי, אלא עבוד מאהבה (אבות פ"א מ"ג). **ובתורתו יהגה.** בתחילה היא נקראת תורת ה' ומשלמדה ונגרסה היא נקראת תורתו (קדושין לב:). **ואחר כך יהגה.** יעיין (ברכות סג:). **אנא עבידתה.** לקנות על יד וחזרתי עליה עד שהחזקתי בה ואח"כ חזרתי ושמעתי אחרת (שם). **לא יחרוך.** נוטריקון דרש (ערובין נד:). **צייד הרמאי.** שמרבה בגירסא ואינו מחזר עליה (שם). **ורב ששת אמר.** אין זה רמאי אלא שוטה והקיצץ על יד הוא הרמאי ועכוס בדבר והוא יחרוך, כלומר יתקיים בידו כלייד הרמאי שמשבר גם לאשון לאשון בשהוא לוכדו שלא יכרת הוא חורך עופות ואוכלן, וקרא אתמוהי מתמה לא יחרוך לא יאלה ויאכל (שם).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ב מהלי' תשובה הלכה ח]:
פה ב מיי' פ"י מהלכות תשובה הלכה ח [ד]:

גליון הש"ס

גמ' בתחילה על נפי. עיין סנהדרין סוף לח ע"א תוס' ד"ה בתחלה:

הגהות הב"ח

(ז) רש"י ד"ה מציות הגורם הרבה יחד אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח:

רבינו חננאל

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי הפלגה שרשעים היו ובדרך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם קורא אלא מה שלבו חפץ: כל העוסק בתורה הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו. אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו [ולבסוף נקראת על שמו שנאמר] ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגרוס אינייש אע"ג דשוכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבור ואחרי כן נוזלים מבאר שנובעת מים חיים. הון מהבל ימעט אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות' מתמעטת כלומר שוכח ואם קובץ על יד על יד ירבה. והיינו דכתיב לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כנפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבו אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלח (ז) שרשים וענפים ולא נעתר ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

(ז) נראה מדברי רבינו שהיה גורס כעץ שתול ולא כעץ נטוע ומפלגי מים מפיק לדרשא דהלומד מרב אחד וכו'.